Valiokunnan lausunto LiVL 2/2019 vp– E 131/2018 vp

Liikenne- ja viestintävaliokunta

Valtioneuvoston selvitys: OSA; Neuvottelumandaattiehdotukset Budapestin sopimuksen toista lisäpöytäkirjaa ja Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välistä rajat ylittävää pääsyä sähköiseen todistusaineistoon koskevaa sopimusta varten

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston selvitys: OSA; Neuvottelumandaattiehdotukset Budapestin sopimuksen toista lisäpöytäkirjaa ja Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välistä rajat ylittävää pääsyä sähköiseen todistusaineistoon koskevaa sopimusta varten (E 131/2018 vp): Asia on saapunut liikenne- ja viestintävaliokuntaan mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- lainsäädäntöneuvos Janne Kanerva, oikeusministeriö
- lainsäädäntöneuvos Lauri Rautio, oikeusministeriö
- neuvotteleva virkamies Piia Nyström, liikenne- ja viestintäministeriö
- erityisasiantuntija Elina Rantakokko, sisäministeriö
- lakimies Aino Lehto, Liikenne- ja viestintävirasto
- lakimies Asko Metsola, Tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- keskusrikospoliisi
- Poliisihallitus

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio on antanut 5.2.2019 suositukset (ehdotukset) neuvoston päätöksiksi luvan antamisesta komissiolle tietoverkkorikollisuutta koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen (ns. Budapestin sopimus) toisesta lisäpöytäkirjasta käytäviin neuvotteluihin osallistumiseen ja luvan antamisesta komissiolle aloittaa neuvottelut sopimuksen tekemiseksi Euroopan unionin ja Yhdysval-

tojen välillä oikeudelliseen yhteistyöhön rikosasioissa liittyvästä rajat ylittävästä pääsystä sähköiseen todistusaineistoon.

Budapestin sopimus on merkittävin ja sopimuspuolten lukumäärän perusteella kattavin tietoverkkorikollisuutta ja rajat ylittävää yhteistyötä sähköisen todistusaineiston hankkimisessa koskeva kansainvälinen yleissopimus. Rajat ylittävän tiedonhankinnan tehostamiseksi sopimukseen ollaan valmistelemassa toista lisäpöytäkirjaa. Neuvotteluja on käyty syyskuusta 2017 lähtien, niiden on tarkoitus päättyä marraskuussa 2019. Neuvottelujen määräaikaa saatetaan jatkaa.

Komissio on osallistunut lisäpöytäkirjaneuvotteluihin tarkkailijana. Budapestin sopimukseen voivat liittyä vain valtiot. Näin ollen EU ei tule liittymään myöskään valmisteltavana olevaan lisäpöytäkirjaan.

Lisäpöytäkirjaneuvotteluihin liittyvät unionin näkökulmasta erityisesti 17.4.2018 annetut komission ehdotukset asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevista eurooppalaisesta esittämismääräyksestä ja säilyttämismääräyksestä sekä direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä koskien laillisten edustajien nimittämistä todistusaineiston keräämiseksi rikosasioissa (E-evidence-ehdotukset). Lisäpöytäkirjaneuvottelujen tämänhetkisen tilanteen perusteella pöytäkirjasta on tulossa ehdotettua asetusta joustavampi sen mahdollistaessa erilaisia menettelytapoja tietojen hankkimiseksi palveluntarjoajilta, mikä oletettavasti merkittävästi vähentää sellaisia ongelmia, joita Suomen kannalta E-evidence-ehdotuksissa on ja jotka erityisesti liittyvät suoraan yhteydenpitoon palveluntarjoajan kanssa ilman toimivaltaisen viranomaisen säännönmukaista osallistumista palveluntarjoajan sijaintivaltiossa. Ongelmia vähentävään suuntaan vaikuttaa myös se, että tietoluokista lisäpöytäkirjassa tullaan ilmeisesti keskittymään tilaajatietoon.

Valtioneuvoston kanta

Yleistä

Teknologinen kehitys on muuttanut rikollisuuden muotoja ja vaikuttanut merkittävästi sen selvittämismahdollisuuksiin. On tärkeää jatkaa työtä sähköisen todistusaineiston saatavuuden tehostamiseksi erityisesti rajat ylittävissä tiedonhankintatilanteissa. Rikostorjunnan tehostamisessa on kuitenkin huolehdittava myös henkilötietojen suojan ja muiden perusoikeuksien asianmukaisesta turvaamisesta sekä valtioiden täysivaltaisuuden huomioon ottamisesta.

Valtioneuvosto korostaa, että sekä toisesta lisäpöytäkirjasta käytävien neuvotteluiden että mahdollisten Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen välillä käytävien sopimusneuvotteluiden osalta merkitystä on parhaillaan käynnissä olevilla sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevaa asetusehdotusta COM(2018) 225 final koskevilla neuvotteluilla ja niissä neuvotteluissa esitetyillä Suomen kannoilla.

Valtioneuvosto toteaa, että Suomen kanta kyseiseen asetusehdotukseen sen nykyisessä muodossa on varauksellinen. Myös neuvottelumandaatteja ja varsinaisia neuvotteluita koskevissa keskusteluissa tuleekin aktiivisesti pyrkiä vaikuttamaan ehdotuksiin sen varmistamiseksi, että Suomen asetusehdotusneuvotteluissa esittämät kannat otetaan huomioon.

Erityishuomiot Euroopan neuvoston yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan neuvotteluita koskevasta ehdotuksesta

Valtioneuvosto tukee toimenpiteitä, joilla edistetään sitä, että valmisteilla olevan lisäpöytäkirjan säännökset ovat mahdollisimman yhdenmukaisia jo olemassa olevan ja valmisteilla olevan EU-sääntelyn kanssa.

Valtioneuvosto arvioi, että suositus neuvotteluohjeita koskevine liitteineen on laadittu asiantuntevasti ottaen huomioon lisäpöytäkirjaneuvottelujen sisältö ja vaihe. Huomiota on asianmukaisesti kiinnitetty perusoikeuksiin ja tietosuojaan. Ehdotuksessa on kattavasti käsitelty toimivaltakysymyksiä ja perusteltu koko lisäpöytäkirjan kattavaa unionin yksinomaista toimivaltaa, mutta siltä osin neuvotteluissa saatetaan vielä tarvita tarkempaa arviointia. Lähtökohtaisesti liitteen neuvotteluohjeet vaikuttavat asianmukaisilta ja Suomen lisäpöytäkirjaneuvotteluissa esittämiä näkemyksiä vastaavilta, mutta toimivaltakysymyksistäkin riippuen niissä saattaa olla täsmentämisen tarvetta.

Erityishuomiot Euroopan unionin ja Yhdysvaltojen mahdollisia sopimusneuvotteluita koskevasta ehdotuksesta

Valtioneuvosto kannattaa lähtökohtaisesti sitä, että EU pyrkii neuvottelemaan USA:n kanssa sopimuksen sähköisen todistusaineiston paremmasta saatavuudesta sen sijaan, että jäsenvaltiot tekisivät vastaavia sopimuksia kahdenvälisesti. Valtioneuvosto tukee toimenpiteitä, joilla edistetään sitä, että mahdollisissa neuvotteluissa USA:n kanssa saavutettaisiin EU-sääntelyn kanssa yhteensopiva sopimus, jossa otettaisiin huomioon erityisesti nykyisessä ja tulevassa EU-sääntelyssä vahvistettu tietosuoja- ja muu perusoikeussääntelyn taso.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Valiokunta pitää erittäin tärkeänä ensinnäkin, että rajat ylittävää pääsyä sähköiseen todistusaineistoon koskevissa kansainvälisissä sopimusneuvotteluissa pyritään turvaamaan asianmukaisesti perusoikeuksien suoja. Toiseksi neuvottelumandaatteja koskevissa keskusteluissa Suomen kantojen tulee olla yhdenmukaisia sähköistä todistusaineistoa rikosasioissa koskevan asetusehdotuksen (U 33/2018 vp, lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon, jäljempänä e-Evidence-ehdotus, (COM(2018) 225 final) kanssa. Valiokunta viittaa tässä yhteydessä e-Evidence-ehdotuksesta lausumaansa (LiVL 36/2018 vp — U 33/2018 vp).

Valiokunta katsoo, että perusoikeuksien osalta tulee kiinnittää huomiota erityisesti yksityiselämän ja luottamuksellisen viestin suojan toteutumiseen läpi koko siirtoketjun ja edelleen luovutuksensaajan osalta. Aikaisemmin esittämänsä kannan mukaisesti valiokunta katsoo, että toisen valtion viranomaisilla ei tule olla mahdollisuutta saada suomalaisten yksityisyyden suojan ja luottamuksellisen viestin suojan piiriin kuuluvia tietoja sellaisissa tilanteissa, joissa se ei ole Suomen perustuslain tai yhteisöoikeuden mukaan sallittua.

Rajat ylittävää sähköistä todistusaineistoa koskevan asetusehdotuksen käsittelyssä valiokunta katsoo, ettei yrityksille tule osoittaa viranomaiselle kuuluvia tehtäviä. Valiokunnan huomiota on

kiinnitetty siihen, että EU:n ja Yhdysvaltojen sopimuksesta voi aiheutua yrityksille merkittävää hallinnollista taakkaa sekä kustannuksia. Valiokunta katsoo, että palveluntarjoajille ei saa syntyä kohtuuttomia kustannuksia mahdollisista lisävelvoitteista.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Liikenne- ja viestintävaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin täydennyksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 28.5.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Katja Taimela sd
jäsen Seppo Eskelinen sd
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Juho Kautto vas
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Joonas Könttä kesk
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Jari Ronkainen ps
jäsen Janne Sankelo kok
varajäsen Markku Eestilä kok
varajäsen Janne Heikkinen kok
varajäsen Jari Myllykoski vas
varajäsen Jenna Simula ps
varajäsen Heidi Viljanen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Mika Boedeker